

STORTINGET

Innst. 207 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:22 S (2022–2023)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja, Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Guro Holm Skillingstad om å sikre forsvarlige barnevernstjenester

gene i NOU 2022:10, med mål om å gjøre den mer treffsikker.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan gripe inn overfor kommuner som systematisk bryter barns rettigheter, eksempelvis etter modell av ROBEK.
2. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan barn kan få styrkede nasjonale klagemuligheter og prosessuelle rettigheter.
3. Stortinget ber regjeringen utvide mandatet til Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstjenesten, slik at den også får ansvar for granskning av det kommunale barnevernet.
4. Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste formålet med barnevernstjenestens tilstandsrapportering, samt enkelte vesentlige punkter alle barnevernstjenester skal rapportere om, og hvordan de skal rapportere.
5. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om forbedringer i delkostnadsnøkkelen for barnevern, basert på anbefalin-

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Anita Patel og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Margrethe Haarr og Åslaug Sem-Jacobsen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, lederen Grunde Almeland, viser til representantforslaget om å sikre forsvarlige barnevernstjenester. Forslaget munner ut i fem konkrete forslag. Komiteen viser også til barne- og familieministerens uttalelse om representantforslaget, datert 24. november 2022. Komiteen avholdt åpen høring om saken i Stortinget 6. desember 2022.

Komiteen merker seg at det er enighet mellom forslagsstillerne og statsråden om at barnevernet ikke godt nok klarer å hjelpe alle de som trenger det mest. Flere rapporter og tilsyn har vist klare mangler i en rekke saker. Det er usikkert hvor mange som ikke får den hjelp de har krav på, og som kan forventes. I 2021 var det over femti tusen barn og unge med barnevernstiltak, og flere tusen flere meldinger til barnevernet. Dette er en stor saksmengde. Samtidig er barnevernssaker blant de viktigste sakene som det offentlige behandler, da dette gjelder de barn og unge som trenger hjelp mest av alle.

Komiteen er derfor bekymret for enhver enkeltsak som ikke får en forsvarlig behandling.

Komiteen viser til at forslagsstillerne påpeker strukturelle grep som er ment å sikre flest mulig enkeltsaker forsvarlig behandling. Det er utvilsomt at forebyggende arbeid og tidlig innsats i mange tilfeller er det beste for barnet og familien. Barnevernet har i de senere år fått en styrket fokus på slikt arbeid, og har gjennomgått en satsing på kompetanse.

Komiteen viser videre til at barnevernstjenester som hovedsak utføres av kommunene. Med et mangfold av kommuner kan en slik desentralisert tjenesteytelsesmodell medføre variasjon i barnevernets kvalitet. Komiteen mener at det er en utfordring at ikke alle opplever forsvarlig behandling av enkeltsaker.

Komiteen merker seg at flere av de konkrete forslagene sikter mot å heve kvaliteten på tjenestene i de kommuner der den ikke er god nok. Eksempel på slike grep er forslag én om at staten skal kunne gripe inn i enkeltkommuner, forslag tre om bedre statlig gransking av det kommunale barnevernet, og forslag fire om at rapportering skal skje på en sammenlignbar måte for alle kommuner. Komiteen ser også at det kan være hensiktsmessig å styrke barns rettigheter.

Komiteen viser til at statsråden i sin uttalelse langt på vei deler forslagsstillerens beskrivelse av utfordringene, spesielt med tanke på at det er problematisk hvis det er forskjeller mellom ulike kommuner:

«Eg er samt med representantane i at det ikkje kan avhenga av kvar i landet barnet bur om dei får oppfylt sine rettar. Eg meiner og at det er viktig å setja i verk tiltak overfor kommunar som bryt rettane til barn.»

Komiteen ser frem til at det settes i verk tiltak overfor kommuner som ikke leverer forsvarlig behandling av enkeltsaker.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det i Hurdalsplattformen ble varslet at regjeringen vil legge frem en kvalitetsreform for barnevernet. Disse medlemmer viser til at regjeringen har gitt Barnevernsutvalget utvidet mandat til å utgreie rettssikkerheten i alle deler av barnevernet. Utvalget, som legger frem sin redegjørelse våren 2023, skal blant annet vurdere behovet for en gjennomgang av enkeltsaker der det har skjedd feil eller svikt, med tanke på læring.

Disse medlemmer viser også til at regjeringen har satt ned et utvalg som skal greie ut institusjonsbarnevernet og foreslå nødvendige endringer i tilbudet. Utvalget legger frem sin rapport høsten 2023.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, deler oppfatningen om at det ikke kan være hvor i landet barnet bor som avgjør om

barnet får oppfylt rettighetene sine, og deler forslagsstillerens syn på at det er viktig å sette i verk tiltak overfor kommuner som bryter barns rettigheter. Flertallet viser til statsrådets svarbrev av 22. november 2022, og mener det er riktig og viktig at sentrale aktører som Bufdir, Statens helsetilsyn og Statsforvalteren har flere virkemidler for å gripe inn overfor kommuner som systematisk bryter barns rettigheter. Flertallet mener at det viktigste verktøyet for å avdekke svikt i kommunale tjenester er statlige tilsyn. Flertallet mener at hensikten med disse tilsynene er å styrke kvaliteten i barnevernstjenesten og gi kommunene verktøy som setter dem i stand til å utføre dette arbeidet. Flertallet mener en ROBEK-liste hvor kommunale barnevernstjenester blir satt under administrasjon, ikke vil virke kvalitetsforbedrende, men tvert imot skape mistillit mellom barnevern og tilsynsmyndighet og svekke barnevernstjenestens omdømme.

Flertallet viser til at Stortinget gjennom behandlingen av statsbudsjettet for 2023 har vedtatt en tiltakspakke på 25 mill. kroner for å øke kvaliteten i det kommunale barnevernet. Disse midlene vil bli brukt på tiltak som styrking av veiledningsteam, styrking av styring og ledelse i det kommunale barnevernet og utvikling av et opplæringsprogram om internkontroll.

Flertallet viser til at Barnevernsutvalget, som skal avgi sin utredning i mars 2023, har i sitt mandat å vurdere tilsynsmyndighetens rolle i å ivareta rettssikkerheten, samt å se på hvordan rettssikkerheten kan styrkes gjennom kontrollmekanismer. Resultatet av dette arbeidet vil vise om det statlige virkemiddelapparatet er tilstrekkelig for å kunne følge opp kommuner som systematisk bryter barns rettigheter i barnevernsaker, og om det er behov for ytterligere virkemidler eller tiltak. Flertallet forventer at hvis Barnevernsutvalgets utredning viser dette behovet, vil regjeringen raskt legge frem forslag til nye tiltak for Stortinget. Flertallet mener derfor at forslag 1 er ivaretatt.

Komiteen viser til at barn må få god og tilpasset informasjon om sine klagemuligheter. Klageordninger er et viktig virkemiddel for å sikre barns rettssikkerhet.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette et arbeid for å sikre barns nasjonale klagemuligheter samt bedre informasjonen til barn og unge om retten til å klage i enkeltsaker og de klagerettigheter som finnes.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen allerede har besluttet å følge opp tilrådingen i NOU 2017:12 Svikt og svik, og utarbeide et høringsnotat for å etablere en faglig uavhengig undersøkelseskomisjon for saker

som gjelder vold, overgrep eller omsorgssvikt mot barn og ungdom. Flertallet vil derfor avvente resultatet av regjeringens arbeid med oppfølgingen av NOU 2017:12 Svikt og svik, før man vil vurdere å eventuelt utvide mandatet til Statens undersøkelseskomisjon til også å gjelde granskning av det kommunale barnevernet.

Flertallet viser til at det er et lovpålagt krav at kommunestyret en gang i året gis en rapport om tilstanden i barnevernstjenesten. Et hovedformål er å gi den øverste politiske og administrative ledelsen i kommunen et tilstandsbilde av barnevernstjenesten i kommunen, som gjør dem i stand til å ha oversikt, gjøre prioriteringer og legge til rette for å gjøre tjenesten enda bedre. Flertallet viser til at Bufdir allerede har utarbeidet en rettleider for tilstandsrapporteringen. Rettlederen beskriver betydningen av rapportering, innholdet i rapporten, mal for rapportering og bruk av kommunemonitoren til rapporteringen. Flertallet er enig med barne- og familieministeren i at rettlederen først og fremst må gjøres bedre kjent i kommunene, og at det er en feil prioritering å innføre ytterligere regulering nå. Flertallet ønsker å se hvordan veilederen sikrer at tilstandsrapporteringen fungerer etter intensjonen, før man gjør endringer. Flertallet forventer at statsråden følger godt med på hvordan tilstandsrapporten følges opp av kommunene og vurderer om det er behov for å gjøre endringer i veilederen eller eventuelt behov for forskriftsfesting.

Flertallet viser til at høringsfristen for NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene var 22. desember 2022. Flertallet viser til at de anbefalte forslagene fra utvalget og høringsuttalelsene fra kommuner og andre vil utgjøre et viktig grunnlag for regjeringens videre behandling av saken. Flertallet vil derfor avvente utfallet av forslagene og høringsuttalelsene, men støtter likevel forslag 5.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er enig med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i at et viktig verktøy for å avdekke svikt i kommunale tjenester er statlige tilsyn, med hensikt om å styrke kvaliteten i barneverntjenesten og gi kommunene verktøy som setter dem i stand til å utføre dette arbeidet. Samtidig ønsker disse medlemmer å understreke at stadige tilsyn over flere år har avdekket mangler, uten at tilsynene har fått sin tilskitete effekt. Det er de berørte barna som betaler prisen for dette.

Disse medlemmer viser til høringsinnspillet fra SOS-barnebyer, og mener i likhet med høringsinstansen at en av årsakene til at de gjentatte tilsynene ikke har resultert i ønskede forbedringer, er den begrensede muligheten regjeringen har til å gripe inn overfor kommuner som «over lang tid» ikke leverer forsvarlige barnevernstjenester.

Disse medlemmer mener at det er problematisk at staten ikke kan gripe inn i slike tilfeller, med tanke på hvor inngripende og omfattende barnevernets mandat til myndighetsutøvelse overfor familier er. Det er staten som har delegert ansvaret for barnevernet til kommunene, og staten bør derfor ha sanksjonsmuligheter hvis en kommune år etter år viser seg å være ute av stand til å etterkomme tilsynenes anbefalinger.

Disse medlemmer viser videre til at statsforvalteren allerede har et system som analyserer risiko ved ulike barnevernstjenester. Dette systemet kan danne utgangspunktet for hvilke kommuner staten kan gripe inn overfor. Jo alvorligere svikten er, desto større bør statens muligheter for inngripen være. Man kan tenke seg en glideskala av inngrepsmuligheter, fra varsler og anbefalinger til pålegg. I særlig alvorlige situasjoner bør staten kunne gripe direkte inn i barnevernets arbeid, for å sikre barns rettssikkerhet.

Disse medlemmer viser til at Barneombudet i sitt høringsinnspill støtter at staten foretar en utredning av hvilke virkemidler som kan iverksettes for å følge opp kommuner som ikke leverer forsvarlige barneverntjenester, der ROBEK er en av flere muligheter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan gripe inn overfor kommuner som systematisk bryter barns rettigheter, eksempelvis etter modell av ROBEK.»

Disse medlemmer ønsker å utvide mandatet til Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom), slik at de også får ansvar for granskning av det kommunale barnevernet. En utvidelse av mandatet vil kunne bidra til systematisk læring i barnevernet.

Disse medlemmer merker seg med glede at regjeringen allerede har besluttet å følge opp tilrådingen i NOU 2017:12 Svikt og svik, og utarbeide et høringsnotat for å etablere en faglig uavhengig undersøkelseskomisjon som gjelder vold, overgrep eller omsorgssvikt mot barn.

Etter disse medlemmers syn bør en slik undersøkelseskomisjon, i likhet med Ukom, rapportere årlig til Barne- og familiedepartementet om virksomhetens aktiviteter og resultater. Alle barneverntjenester bør også underlegges en plikt til å straks varsle undersøkelseskomisjonen om alvorlige hendelser. Dette bør igjen utløse en plikt hos undersøkelseskomisjonen til så raskt som mulig å avgjøre om det skal iverksettes undersøkelse.

Disse medlemmer mener en undersøkelseskomisjon vil kunne bidra til læring og forebygging av alvorlige hendelser ved å utrede hendelsesforløp, år-

saksfaktorer og årsakssammenhenger når alvorlige hendelser i barnevernet har funnet sted. Disse medlemmer viser i den forbindelse til høringsinnspill fra Fellesorganisasjonen (FO), som understreker viktigheten av å opprette en permanent kommisjon som undersøker saker gjennom hele året, heller enn å opprette granskninger i etterkant av flere enkeltsaker.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide mandatet til Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten, slik at den også får ansvar for granskning av det kommunale barnevernet.»

Disse medlemmer viser til at det fra 2021 ble innført krav om at barnevernstjenestene årlig skal rapportere til kommunestyret om tilstanden i barnevernstjenesten. Rapporteringen skal gi politikere, ansatte i kommunen og befolkningen innsikt i hvordan barnevernstjenesten jobber, og hvilke problemstillinger tjenesten møter.

Disse medlemmer viser videre til at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har laget en nettbasert veiledning som skal medvirke til god kvalitet på rapportering. Det finnes imidlertid ingen formelle krav til innholdet i rapporteringen.

Disse medlemmer mener at det bør stilles enkelte krav til innholdet i rapporteringen, slik at det blir lettere for politikere å sammenligne sin kommunes tjeneste med andre kommuners. Dette vil kunne styrke kommuneledelsens muligheter til å styre og kontrollere barnevernet. Å forskriftsfeste formålet med tilstandsrapporteringen vil også kunne lette dette arbeidet.

Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra Fellesorganisasjonen (FO), som har gitt sin støtte til at formålet med tilstandsrapporteringen forskriftsfestes. FO støtter også at enkelte vesentlige punkter forskriftsfestes, og har i sitt høringsinnspill kommet med konkrete anbefalinger, som gjengis i det følgende:

«For det første mener vi at barnevernleder selv bør møte i kommunestyret når tilstandsrapporten skal legges frem. Vi har fått tilbakemeldinger om at barnevernleder selv møter i kommunestyret blir dialogen om barnevernet bedre. Dette mener vi også er i tråd med intensjonen for tilstandsrapporteringen, siden det er barnevernleder som i utgangspunktet har best innsikt i tilstanden til barnevernet. Vi anbefaler derfor at det forskriftsfestes at barnevernleder skal ha direkte dialog med kommunestyret om tilstandsrapporten.

Videre mener vi en forskriftsfesting bør tydeliggjøre at stemmen til ansatte og brukere må komme frem av tilstandsrapporteringen. Det er særlig aktuelt etter at den tidligere forskriften om internkontroll i barnevernloven ble erstattet av kommunelovens § 25-1. Denne reguleringen av internkontroll hjemler verken involvering av ansatte eller har krav til medvirkning fra barn og

foreldre for å vurdere risikoområder og å utvikle kvaliteten i tjenesten.

Når det gjelder barn og familiers medvirkning må en tilstandsrapport inkludere informasjon om hvordan barnevernstjenesten arbeider for å ivareta barn og familiers medvirkning og familienes erfaringer i møte med barnevernstjenesten. Vi mener derfor at det bør forskriftsfestes at kommunene er forpliktet til å ta i bruk erfaringer fra barn og foreldre til forbedring av barnevernstjenesten i arbeidet med tilstandsrapporten.

De ansatte er barnevernets viktigste ressurs. Vi anser at involvering av ansatte er avgjørende for å identifisere utfordringer og mangler, samt for å utvikle og iverksette hensiktsmessige tiltak. Det er avgjørende for at kommunestyret skal kunne legge til rette for kvalitetsutvikling i barnevernet. Vi mener derfor at ansatte skal involveres i tilstandsrapporteringen og anbefaler at dette forskriftsfestes. Vi viser i den forbindelse til tidligere forskrift om internkontroll etter barnevernlovens § 4d om å sørge for at arbeidstakerne og oppdragstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes.

FO understreker at tilstandsrapporten må være noe annet enn en utskrift av barnevernsstatistikk. Vi anbefaler derfor at rapporten tar utgangspunkt i kvalitative beskrivelser av tjenesten og at dette suppleres med statistikk.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til innspillene fra Fellesorganisasjonen (FO) som påpeker at det er viktig at stemmene til de ansatte og brukerne kommer frem i tilstandsrapporteringen. Flertallet støtter FO i at medvirkningen fra de ansatte og fra barn og foreldre er avgjørende for å sikre en god kvalitet i tjenesten, ved at man får med seg erfaringsbasert kunnskap. Det er viktig at tilstandsrapporteringen avdekker utfordringer med tjenesten, og ikke kun statistiske data som i liten grad vil gi innspill om hvordan tjenesten fungerer og dermed behov for tiltak. Flertallet forventer at medvirkning av ansatte og brukere blir ivaretatt i tilstandsrapporteringen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er enige med barne- og familieministeren i at veilederen først og fremst må gjøres bedre kjent i kommunene, og at det er feil prioritering å innføre ytterligere regulering nå. Disse medlemmer er imidlertid av den formening at forskriftsfesting vil innebære en kvalitetssikring av tilstandsrapporteringen som en veileder ikke vil kunne gi. Disse medlemmer håper derfor at regjeringen vil revurdere sitt standpunkt og lytte til de mange gode innspillene fra FO.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste formålet med barnevernstjenestens tilstandsrapportering, samt

enkelte vesentlige punkter alle barnevernstjenester skal rapportere om, og hvordan de skal rapportere.»

Disse medlemmer viser til at regjeringen har satt ned to utvalg som skal resultere i to NOU-er på feltet. Veien fra en offentlig utredning til ny politikk er lang, men systemsvikten som er avdekket i Helsetilsynets rapport og utfordringene mange medier har avdekket de siste månedene, trenger løsninger tidligere enn dette.

Disse medlemmer mener det ikke skal være hvor i landet barn bor som avgjør om de får oppfylt sine rettigheter eller ikke. Med bakgrunn i dette mener disse medlemmer det er mange grunner til å sette krav til minimumsbemanning i det kommunale barnevernet for at en kommune skal få lov til å ha ansvaret for denne tjenesten, uten å måtte samarbeide med andre kommuner. Man kan ikke risikere at barn ikke får den tryggheten de har rett på bare fordi de bor i en liten kommune, eller en kommune med lav bemanning.

Gjennom både ny barnevernslov og barnevernsreformen har Stortinget besluttet å legge en større del av ansvaret for barnevernet ut til kommunene. Dette handler om ansvarliggjøring, økt fokus på forebygging og at man lokalt vil være i stand til å sette inn riktige tiltak tidlig. Men dette betinger at kommunene har god nok kapasitet og riktig kompetanse.

Disse medlemmer mener man må vurdere om kommuner som har færre enn fem ansatte i barnevernet, kan sikre en god nok tjeneste. Når barnevernstjenestene blir for små, blir tjenesten veldig sårbar. Slutten en ansatt, forsvinner mye kompetanse. Barnevernet risikerer å ikke få tatt tak i alle bekymringsmeldingene tidlig nok, man har kanskje ikke nok kompetanse til å vurdere disse, og man har ikke mulighet til å ha døgnbemanning.

Barnevernet er blant de aller mest sårbare tjenestene i små kommuner. Der er det små forhold, og det kan være en nabo som er den ene i kommunen som er barnevernsansvarlig. Det blir vanskelig å ha riktig distanse når det blir så tett og nært.

Disse medlemmer mener departementet i sitt pågående arbeid med barnevernstjenesten bør vurdere om kommuner som har færre enn fem ansatte, må pålegges å samarbeide med andre kommuner om barnevernstjenesten for å kunne gi et godt nok tilbud. De kommunene som har færre enn fem ansatte, kan få en frist for å omorganisere tjenesten. Dersom de ikke klarer dette, må departementet vurdere om de skal fratras tjenesten.

Disse medlemmer viser til at oppgavene som skal utføres av det kommunale barnevernet, kan være kompliserte og kostbare. De er like fullt nødvendige for å realisere det enkelte barns rettigheter. Etter barnevernsreformen har kommunene fått et mer helhetlig

ansvar for barns oppvekst, men også for finansieringen av tjenestene.

Disse medlemmer viser til at det i dag i stor grad er delkostnadsnøkkelen for barnevern som bestemmer hvor mye hver enkelt kommune får av økonomiske midler til barnevern. I NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene, står det at dagens delkostnadsnøkkel for barnevern har «svært lav forklaringskraft», og at det derfor er ønskelig å finne kriterier som er bedre egnet til å fange opp variasjonen mellom kommunene.

Disse medlemmer viser til at flere studier har vist at barn som får hjelp fra barnevernet, skiller seg systematisk fra befolkningen ellers. Barn og familier som mottar hjelp fra barnevernet, kjennetegnes blant annet ved at en større andel av barna bor med bare én av foreldrene, eller utenfor sin biologiske familie. Foreldre som er i kontakt med barnevernet, har ofte et lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet. En høy andel av foreldrene mottar en form for offentlig stønad og har svak tilknytning til arbeidslivet. Familiene har også ofte lavere husholdningsinntekt enn gjennomsnittet. Gjennom regresjonsanalyser kan det undersøkes om dette er faktorer som har sammenheng med utgiftsnivået til barnevern.

Disse medlemmer viser til at det siden begynnelsen av 2000-tallet er diskutert hvordan man kan fange opp forekomsten av rus- og psykiske lidelser i kommunene. Bakgrunnen er blant annet et ønske om å undersøke om forekomsten av rus- og psykiske lidelser påvirker kommunenes utgifter til for eksempel barnevern. I rapporten «Rus og psykisk helse i inntektssystemet for kommunene» fra 2017 har Senter for økonomisk forskning (SØF) og Sintef anbefalt at data fra Norsk pasientregister (NPR) kan være aktuelle å bruke i delkostnadsnøkkelen for barnevern.

Disse medlemmer viser til at en delkostnadsnøkkel med svært lav forklaringskraft fører til at den enkelte kommune ikke får økonomiske midler som svarer til det faktiske behovet i kommunen, noe som igjen gjør det utfordrende å drifte den kommunale barnevernstjenesten på en forsvarlig måte.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om forbedringer i delkostnadsnøkkelen for barnevern, basert på anbefalingene i NOU 2022:10, med mål om å gjøre den mer treffsikker.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan gripe inn overfor kommuner som systematisk bryter barns rettigheter, eksempelvis etter modell av RO-BEK.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utvide mandatet til Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten, slik at den også får ansvar for granskning av det kommunale barnevernet.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste formålet med barnevernstjenestens tilstandsrapportering, samt enkelte vesentlige punkter alle barnevernstjenester skal rapportere om, og hvordan de skal rapportere.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen iverksette et arbeid for å sikre barns nasjonale klagemuligheter samt bedre informasjonen til barn og unge om retten til å klage i enkeltsaker og de klagerettigheter som finnes.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om forbedringer i delkostnadsnøkkelen for barnevern, basert på anbefalingene i NOU 2022:10, med mål om å gjøre den mer treffsikker.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 21. februar 2023

Grunde Almeland

leder

Silje Hjemdal

ordfører

**DET KONGELEGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget
Familie- og kulturkomiteen
0026 OSLO

Dykkar ref.
IS/mb

Vår ref.
22/3420-

Dato
24. november 2022

Dokument 8:22 S (2022-2023) - svar på representantforslag om å sikre forsvarlege barnevernstenester

Eg viser til representantforslag 22 S frå stortingsrepresentantane Grunde Almeland, Abid Raja, Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Guro Holm Skillingstad om å sikre forsvarlege barnevernstenester. Representantane har følgjande fem forslag:

1. Stortinget ber regjeringa greie ut korleis staten kan gripe inn overfor kommunar som systematisk bryt rettane barn har, eksempelvis etter modell av ROBEK.
2. Stortinget ber regjeringa greie ut korleis barn kan få styrkte nasjonale klagemoglegheiter og prosessuelle rettar.
3. Stortinget ber regjeringa utvida mandatet til Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstenesta, slik at den òg får ansvar for gransking av det kommunale barnevernet.
4. Stortinget ber regjeringa stadfeste i ei forskrift føremålet med tilstandsrapporteringa til barnevernet, samt enkelte vesentlege punkt alle barnevernstenester skal rapportere om, og korleis dei skal rapportere.
5. Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med forslag om forbetringar i delkostnadsnøkkelen for barnevern, basert på anbefalingane i NOU 2022:10, med mål om å gjera den meir treffsikker.

Eg deler engasjementet forslagsstillarane har for at barnevernstenestene skal vere forsvarlege, og at barn, unge og familieane deira skal møta eit fagleg sterkt barnevern, med tid og ressursar til å følgje opp behova til familien. Fleire rapportar og tilsyn tyder på at barnevernet ikkje godt nok klarar å hjelpe dei barna som treng det mest. Helsetilsynet sitt landsomfattande tilsyn i 2020 og 2021 med det kommunale barnevernet viste lovbrøt og forbettringsområder i 80 av dei 90 undersøkte barnevernstenestene. Dei viktigaste funna i

undersøkinga var knytt til at mange barnevernstenester ikkje sørga for barnet sin medverknad og nødvendig framdrift i undersøkinga. I dei fleste tilsyna blei lovbrota kopla til mangelfull styring og internkontroll. Dette er bakgrunnen for at regjeringa i statsbudsjettet for 2023 føreslår ei tiltakspakke på 25 mill. kroner for å styrkje arbeidet med å auke kvaliteten i det kommunale barnevernet. Tiltaka skal svare ut utfordringar i kommunalt barnevern som tidlegare tiltak ikkje adresserer i stor nok grad. Dei ulike tiltaka er nærare omtalt under punkt ein.

Det er òg bakgrunnen for at regjeringa i Hurdalsplattforma har varsla at vi vil leggje fram ein kvalitetsreform for barnevernet. Eg viser til at regjeringa har gitt Barnevernsutvalet utvida mandat til å utgreie rettstryggleiken i alle delar av barnevernet. Utvalet, som skal leggje fram si utgreiing våren 2023, skal blant anna ha ein gjennomgang av enkeltsaker der det har skjedd feil eller svikt, med sikte på læring. Eg viser òg til at regjeringa har sett ned eit utval som skal greie ut institusjonsbarnevernet og føreslå nødvendige endringar i tilbodet. Dei vil leggje fram sin rapport hausten 2023. Tilrådingane frå utvala vil inngå i kvalitetsreforma. I tillegg vil eg understreke at regjeringa òg arbeider med ein gjennomgang av fosterheimsområdet, for å sikre kvaliteten i dette viktige området av barnevernsfeltet.

- 1. Stortinget ber regjeringa greie ut korleis staten kan gripe inn overfor kommunar som systematisk bryt rettane barn har, eksempelvis etter modell av ROBEK.*

Forslagsstillarane vil gi staten større moglegheiter til å gripe inn overfor kommunar på barnevernsområdet. Det kan handle om alt frå varsel til pålegg om forbetringar, men òg å kunne gripe direkte inn arbeidet til det kommunale barnevernet i særlege alvorlege situasjonar, til dømes etter modell av ROBEK.

Eg er samd med representantane i at det ikkje kan avhenga av kvar i landet barnet bur om dei får oppfylt sine rettar. Eg meiner òg at det er viktig å setja i verk tiltak overfor kommunar som bryt rettane til barn. Tilsyn er det viktigaste statlege verktøyet vi har for å avdekkje svikt i kommunale tenester. I motsetning til representantane meiner eg at tiltaka bør ha som hensikt å styrkje kommunane og barnevernstenesta i arbeidet sitt, framfor at staten skal overta styringa av kommunen på barnevernsområdet.

Som nemnd innleiingsvis føreslår regjeringa ein tiltakspakke på 25 mill. kroner for 2023 til å styrkje arbeidet med å auke kvaliteten i det kommunale barnevernet. Regjeringa vil bruke midlar på å styrkje ordninga med rettleiingsteam, som er eit rettleiingstilbod Bufdir yter til kommunar som ønskjer å styrkje og utvikle barnevernstenesta. Det er statsforvaltar som etter ei ROS-analyse vurderer kva for kommunar dei vender seg til og tilbyr dette som eit frivillig tiltak. Regjeringa føreslår vidare at midlar frå tiltakspakka skal gå til ei satsing på styring og leiing i det kommunale barnevernet, og til å sikra nyttilsette leiarar kunnskap og trening i grunnleggjande leiarevner. Det skal òg bli utvikla eit opplæringsprogram om internkontroll for alle barnevernsleiarar, og det vil bli oppretta ei ny vidareutdanning for barnevernsleiarar. Denne kjem i tillegg til noverande vidareutdanning ved RKBU Midt-Noreg. Tiltakspakka omfattar òg eit utvida tilbod om det spesialiserte hjelpetiltaket multisystemisk

terapi (MST). Regjeringa har vidare føreslått midlar til å styrkje oppfølginga statsforvaltarane har av styringa og leiinga til kommunane av barnevernet. Midlane skal gå til å auka kapasiteten hos statsforvaltarane og til å byggja nettverk mellom barnevernsleiarar. Tilbodet skal bidra til at kommunane får meir systematisk hjelp med leiing over tid, og til å forhindre at barnevernsleiarar står utan fagleg nettverk i ein svært krevjande jobb.

Sentrale statlege aktørar, som Bufdir, Statens helsetilsyn og statsforvaltar, har fleire verkemiddel til å gripe inn overfor kommunar som systematisk bryt rettane barn har. Til dømes har statsforvaltaren heimel i barnevernlova § 2-3 til å gi råd og rettleiing til kommunane. Dei kan òg påleggja retting av forhold som er i strid med dei føresegnene statsforvaltaren fører tilsyn med, jf. Kommuneleova § 30-4. Statsforvaltaren kan òg gi kommunar mulkt ved gjentekne fristoverskridingar eller alvorleg fristoversitting av enkelt frist for gjennomgang av meldingar og gjennomføring av undersøking i barnevernlova.

Styringssignala frå departementet til Statens helsetilsyn og statsforvaltarane sett krav til at saker der det er viktig å gripe inn raskt, og der konsekvens av svikt er alvorleg, skal bli prioritert. Helsetilsynet har òg i oppdrag å systematisera informasjon frå tilsyn med barnevernsinstitusjonar ut frå ei vurdering av risiko for svikt. I tilsynsregelverket er det stilt krav om at statsforvaltarane skal jobba risikobasert og følgje opp forhold som tilseier at barn ikkje blir gitt forsvarleg hjelp.

DigiBarnevern, som er eit kommunalt-statleg digitaliseringsprosjekt, skal bidra til betre kommunikasjon mellom forvaltningsnivåa og dermed betre kontinuitet i omsorg og behandling. Bufdir arbeider òg med ein grunnmodell for hjelpetiltak som skal bidra til ei heilskapleg tilnærming til hjelpetiltaksarbeidet. Eg meiner grunnmodellen for hjelpetiltak og DigiBarnevern er viktige bidrag for å betre kvaliteten i barnevernet og motverke uønskt variasjon i kvaliteten på tenestene.

2. Stortinget ber regjeringa greie ut korleis barn kan få styrkte nasjonale klagemoglegheiter og prosessuelle rettar.

For at barn skal kunne vareta sine rettar må dei òg ha moglegheit til å kunne klage. Barn må få god og tilpassa informasjon om sine klagemoglegheiter, slik at dei reelt kan klage på eigenhand. FNs barnekomité har gitt Noreg kritikk for at vi ikkje har tilgjengelege og effektive klagemekanismar. Eg meiner at dette må tas på største alvor. Klageordningar er eit viktig verkemiddel for å sikre barnet sin rettstryggleik. Regjeringa har som mål å styrkje høvet barn har til å klage til dei nasjonale klageorgana. Eg vil i 2023 gi Bufdir i oppdrag å forbetre informasjonen til barn og unge om retten til å klage i enkeltsaker, og å samle informasjon om eksisterande klageordningar på ung.no.. Eg vil òg få utgreidd ein nasjonal portal for klageordningar barn kan nytta.

Barn som er i kontakt med barnevernet og som bur på barnevernsinstitusjon vil ha eit særleg behov for å kunna undersøkje om rettane deira er varetekne. Som nemnt i

representantforslaget har Statsforvaltaren lansert ein barnevennleg klageportal for barn i barnevernet. Den vil gjera klageretten for barn på barnevernsområdet meir tilgjengeleg. I ny barnevernslov, som trer i kraft i januar 2023, blir det lovfesta at for barn på institusjon har institusjonen ansvaret for å informera barnet om tilgangen til å klaga, og dei skal hjelpa til med å forma og sende over klagen dersom barnet ynskjer det.

- 3. Stortinget ber regjeringa utvida mandatet til Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstenesta, slik at den òg får ansvar for gransking av det kommunale barnevernet.*

Eg meiner som forslagsstillarane at det er svært viktig å lære av alvorlege saker og hendingar som barn blir utsett for og førebyggje at slike alvorlege hendingar skjer igjen.

Regjeringa vil følgje opp tilrådinga i NOU 2017:12 Svikt og svik og setje i gang arbeidet med eit høyringsnotat for å etablere ein fagleg uavhengig undersøkingskommissjon for saker som gjeld vald, overgrep eller grov omsorgssvikt mot barn og ungdom. Det vil i utgreiinga bli tatt omsyn til erfaringane i Justis- og beredskapsdepartementet (JD) med deira arbeid knytt til ein undersøkingskommissjon for partnardrap. JD har lagt dei administrative oppgåvene for sin kommissjon til Statens sivilrettsforvaltning. Tilrådingane frå utvalet som ser på varselordningane til Helsetilsynet og Statens undersøkelseskommissjon er òg relevante i det vidare arbeidet. Eg vil understreka at ein kommissjon er meint å vere ei forsterking som kjem i tillegg den viktige oppgåva statsforvaltarane allereie har med kontroll og tilsyn med barnevernstenestene.

- 4. Stortinget ber regjeringa stadfeste i ei forskrift føremålet med tilstandsrapporteringa til barnevernet, samt enkelte vesentlege punkt alle barnevernstenester skal rapportere om, og korleis dei skal rapportere.*

Øvste politiske og administrative leining i kommunen har det overordna ansvaret for at barnevernstenesta blir forvalta i tråd med gjeldande regelverk og at tenestene er forsvarlege, slik at barn og familiar får den hjelpa dei har behov for. Kommunar som jobbar godt med fagleg utvikling av barnevernet og samordning av tenestetilbodet, blir ofte kjenneteikna av at den politiske og administrative leiinga er tett på arbeidet, og vurderer kvaliteten i eigne tenester. Motsett viser tilsyn at det i enkelte kommunar er ei utfordring at arbeidet til barnevernet er lite kjent blant lokale avgjerdstakarar. Dette kan bidra til at det viktige arbeidet til tenesta ikkje blir prioritert i tilstrekkeleg grad.

Det er eit lovpålagt krav at kommunestyret minst éin gong i året gis ein rapport om tilstanden i barnevernstenesta. Eit hovudformål med rapporten er å gi øvste politiske og administrative leining i kommunen eit tilstandsbilete av barneverntenesta i kommunen, som set dei i stand til å ha oversikt, gjera prioriteringar og leggja til rette for å gjera tenesta betre. Bufdir har utarbeidd ein nettbasert rettleiar for tilstandsrapporteringa. Rettleiaren beskriv betydninga av rapportering, innhaldet i rapporten, mal for rapportering og bruk av kommunemonitoren til rapporteringa. Rettleiaren skal både vera til hjelp for dei som skal laga, og dei som skal få

tilstandsrapportar for barnevernstenestene. Rettleiaren er òg eit verkemiddel for å sikra at tilstandsrapportane har god kvalitet ved å bidra til at rapporten inneheld tilstrekkeleg og relevant styringsinformasjon for kommuneleiinga.

Buudir har òg utvikla ein kommunemonitor på barnevernsfeltet. Kommunemonitor inneheld ei samling av relevante indikatorar som gir kommunar høve til å samanlikna seg med andre kommunar og barnevernstenester, og dessutan sjå utvikling over tid. Dette er i større grad eit verktøy som er egna til samanlikning på tvers av kommunar og tenester enn tilstandsrapporten i seg sjølv.

Etter mi meining er det ikkje behov for meir detaljert regulering av formålet med og innhaldet i tilstandsrapporteringa, eller korleis rapporteringa blir gjord. Eg tilrår derfor at vi i det vidare arbeidet i første omgang fokuserer på å gjera rettleiaren frå Buudir betre kjent i kommunane. Innføringa av krav til tilstandsrapportering var ein del av barnevernsreforma, som blir følgjeevaluert. Vi vil få meir kunnskap om tilstandsrapporteringa etter kvart som vi får dei årlege delrapportane frå følgjeevalueringa av barnevernsreforma.

5. *Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget med forslag om forbetringar i delkostnadsnøkkelen for barnevern, basert på anbefalingane i NOU 2022: 10, med mål om å gjera den meir treffsikker.*

Eg vise til at høyringsfristen for NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene* er 22. desember 2022. Dei tilrådde forslaga frå utvalet og høyringsfråsegnene til kommunar og andre vil vere eit viktig grunnlag for regjeringas vidare handsaming av saka.

Med helsing

Kjersti Toppe

